

TÜRKİYE-KUZEY MAKEDONYA İŞ KONSEYİ

DEİK BALKAN TALKS: KUZEY MAKEDONYA'DA İŞ VE YATIRIM FIRSATLARI

26 Haziran 2020 | Zoom Online Konferans Sistemi

TÜRKİYE-KUZEY MAKEDONYA İŞ KONSEYİ

KUZEY MAKEDONYA'DA İŞ VE YATIRIM FIRSATLARI

26 Haziran 2020

Zoom Online Konferans Sistemi

Moderatör

- DR. BİLAL KARA

DEİK/Türkiye-Kuzey Makedonya İş Konseyi Başkanı

Konuşmacılar

- DR. ELVİN HASAN

*Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Dış Yatırımlardan Sorumlu
Devlet Bakanı*

- NAİL OLPAK

DEİK Başkanı

- OĞUZHAN BERBER

T.C. Üsküp Büyükelçiliği Ticaret Başmüşaviri

- DR. BİLAL SUCUBAŞI

Halk Banka A.D. Skopje İcra Kurulu Başkanı

Toplam Kayıtlı Katılımcı Sayısı: 165

TOPLANTI NOTU

DEİK/Türkiye-Kuzey Makedonya İş Konseyi tarafından, son yıllarda Türk yatırımcıların büyük ilgisini çeken Kuzey Makedonya'daki iş ve yatırım fırsatları ile ikili ilişkilerin ele alındığı, "DEİK Balkan Talks: Kuzey Makedonya'da İş ve Yatırım Fırsatları" online semineri; İş Konseyi Başkanı Bilal Kara'nın moderatörlüğünde; Kuzey Makedonya Cumhuriyeti Dış Yatırımlardan Sorumlu Devlet Bakanı Elvin Hasan, DEİK Başkanı Nail Olpak, T.C. Üsküp Ticaret Başmüşaviri Oğuzhan Berber ve Halk Banka A.D. Skopje İcra Kurulu Başkanı Bilal Sucubaşı'nın katılımları ile gerçekleştirildi.

BİLAL KARA

DEİK/Türkiye-Kuzey Makedonya
İş Konseyi Başkanı

Bilindiği üzere çok sıkı kültürel ve tarihi bağlarımız bulunan ve hem yakın coğrafyamız hem de gönül coğrafyamız olan Balkanlar'ın tam kalbinde yer alan Kuzey Makedonya Cumhuriyeti, son yıllarda Türk yatırımcıların da ilgisini çekmeyi başarmış ve Türkiye'nin bölgedeki en önemli partnerlerinden biri olmuştur. Yunanistan ile olan isim sorununun çözülmesi ile Kuzey Makedonya'nın hem NATO hem de AB üyelikleri önündeki engeller kalkmıştır. Böylece Kuzey Makedonya geçtiğimiz mart ayı itibarıyla NATO'nun 30. müttefik devleti olmuş ve Avrupa Birliği de Arnavutluk ile birlikte Kuzey Makedonya ile tam üyelik müzakerelerini başlatmıştır. Bu gelişmelerin, Kuzey Makedonya'ya ekonomik büyüme, dış ticaret ve doğrudan yabancı yatırımlar konularında faydası olacağı su götürmez bir gerçektir.

Gerçekleştirdiği ekonomik reformlar sayesinde dış yatırımlar ve ekonomik işbirlikleri için oldukça elverişli bir ortam sağlayan Kuzey Makedonya ile Türkiye arasındaki ikili ekonomik işbirliği son yıllarda önemli bir artış göstermiş; ancak yine de ülkelerimiz arasındaki yatırım ve ticari işbirlikleri var olan potansiyelinin altında kalmıştır. İkili ticarete baktığımızda, ticaret hacminin Türkiye'nin lehine olmakla birlikte toplamda 520 milyon ABD dolarına yaklaştığını görüyoruz. Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın yakından takip ederek, 1 milyar dolar hedef koyduğu Türkiye ve Kuzey Makedonya arasındaki ticaret hacmini geliştirmek için her iki tarafın da daha fazla gayret göstermesi gerektiği açıktır. Ülkelerimiz arasındaki dostluk ve yoğun diplomatik ilişkileri ve karşılıklı dayanışmayı ticaretimize de yansıtmamız ancak bu şekilde mümkün olacaktır. Tüm dünyanın yakından takip ettiği Covid-19 salgınının sağlığınıza etkileri azalmaya başlamış olsa da, küresel anlamda ekonomilere olan etkileri hız

kesmeden devam etmektedir. Küresel ticaretin yavaşladığı, negatif büyümelerin gözlemlendiği ve jeopolitik risklerin arttığı bir dönemde ülkelerin kendi aralarındaki işbirliklerini kuvvetlendirmesi her zamankinden daha önemli bir hale gelmiştir. Bu konjunktürde Türkiye, Balkanlar'a, bilhassa Kuzey Makedonya ile ilişkilerine büyük önem vermektedir. Özellikle ülkemizin halihazırda ciddi iş tecrübesinin olduğu enerji, altyapı, inşaat, turizm ve sağlık alanlarında kurulacak işbirlikleri sayesinde firmalarımızın çok başarılı işlere birlikte imza atmaları işten bile değildir. Örneğin sağlık, Koronavirüs sonrası dönemde özellikle üzerinde durulması gereken alanlardan biridir. Bir sağlıkçı ve sağlık yatırımcısı olarak gururla söylemek isterim ki, Koronavirüs pandemi sürecinde Türkiye sağlık alanında büyük başarı elde etmiştir. Bu başarıda son 15 yılda gerçekleştirilmiş olan sağlıkta dönüşüm programının önemli bir payı vardır. Hem dönüşüm sürecinde hem de pandemide kazandığımız önemli deneyim ile sağlık turizmi, medikal ürünler ve ilaç sektöründe de Koronavirüs sonrası dönemde Kuzey Makedonya ile ciddi işbirliği fırsatları oluştuğunu vurgulamak isterim. Öte yandan Koronavirüs sonrası dönemde de iki ülke arasındaki ilişkilerin sürdürülebilir olması için ekonomik ilişkilerimizi sadece karşılıklı ticaret olarak sınırlamayıp karşılıklı yatırım ilişkilerini de canlandırmamız gerektiğine inanıyorum. İki dost ve kardeş ülke olarak sıkıntıları birlikte daha kolay atlatabileceğimize inanıyoruz.

NAİL OLPAK

DEİK Başkanı

Öncelikle, Kuzey Makedonya'yı Avrupa Birliği ile tam üyelik müzakerelerine başlanması kararı ve NATO'nun da 30. üyesi olarak kabul edilmesinden dolayı tebrik ediyorum. Artık baktığımızda hedeflerimiz ortak, ana hedefimiz nedir diye sorarsak, gücümüzü ortak tarih ve kültürümüzden aldığımız dostluğumuzun üzerine yerleştirmek kaydıyla, ekonomik ilişkilerimizi ve karşılıklı işbirliklerimizi üst seviyeye çıkarmak.

Ticaret hacmimiz, 2019 yılında 2018 yılına göre biraz artış göstererek, yine 500 milyon doların üzerinde gerçekleşti. Ancak ülkeler açısından çok önemli avantajlar barındıran Serbest Ticaret Anlaşması'nın aramızda geçerli olduğunu hatırladığımız zaman, iş dünyası açısından bizlerin çok daha fazla çalışmamız gerektiğini dikkatinize sunmak istiyorum. Bu kapsamda, birkaç maddeyi de dikkatinize sunmak isterim. Bu maddelerin kendi görüş çerçevemiz içerisinde karşılıklı ticaretimizi artırabileceğini düşünüyorum. STA'nın ana hedefi karşılıklı ticaret hedeflerimizi artırmak. Ancak mevcut STA tarım ürünlerini kapsamıyor; ürün listesinin güncellenmesi faydalı olacaktır. Ayrıca, Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantısı en son 2002 yılında düzenlenmiştir. Bunun yeni normal şartlarında, gerekirse sanal video ortamlarında, gerekirse o şartlar oluştuğunda fiziki olarak yapılması hepimiz açısından önemlidir diye düşünüyorum. Elbette enerji, altyapı, inşaat, turizm ve sağlık bizim açımızdan potansiyel işbirliği alanları. Ama bunun dışındaki alanları da unutmamamız gerekir ve turizm, her ülke açısından önemli bir başlığı içine alıyor. Ancak seyahat kısıtlamaları ya da henüz kısıtlama adını koymasak bile tam kapıların

açılmamış olması maalesef hepimizi etkiliyor. Umarız kısa zamanda bunun girdabından da kurtulabiliriz.

DEİK 146 iş konseyi ile Türk özel sektörünün dış dünyaya açılan penceresi ve iş platformu ve mottomuz da "ticari diplomasi". Bilgi ve networkün ne kadar önemli olduğunu her geçen gün daha fazla idrak ettiğimiz bir noktada, 146 iş konseyinin elindeki networkü hem Türk iş insanlarının hem de Makedon iş dünyasındaki dostlarımızın kullanımına açtığımızı da bir defa daha hatırlatmak isterim. 1995 yılında kurulan Türkiye-Kuzey Makedonya İş Konseyimiz eski iş konseylerimizden sayılır. Biz de bu çerçevede Covid şartlarının bizi fiziki olarak karşılıklı görüşmelerden engellediği bir süreçte hayatımızı durdurmadık ve işlerimizi askıya almaksızın yeni normal şartları içerisinde faaliyetlerimizi sürdürüyoruz.

ELVİN HASAN

Kuzey Makedonya Cumhuriyeti
Dış Yatırımlardan Sorumlu Devlet Bakanı

Kısaca kendim hakkında birkaç söz söylemek isterim. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti kabinesinde tek Türk asıllı Bakanım. Burada hem Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk toplumunu temsil ediyoruz hem de anavatanımız Türkiye Cumhuriyeti ile ilişkilerin gelişmesi anlamında, özellikle de ekonomik alanda ticaretin ve Türk yatırımlarının artması yönünde çalışmalarımızı yürütmekteyiz. 1,5 yıldır bu görevdeyim ve pandemi sürecinde zor bir süreçle denk geldi. Bu manada bugün size ülkemiz hakkında bilgi vermeye çalışacağım. DEİK bu bilgilere yabancı değil; eskiden beri Kuzey Makedonya Cumhuriyeti hükümeti ile yakın ilişkiler kurmaktadır ve bunları da istikrarlı bir şekilde devam ettirmektedir.

Neden Kuzey Makedonya'da yatırım yapılmalı? Mükemmel jeostratejik konumu, Balkanlar'ın tam ortasında bulunan AB aday ülkesi ve NATO üyesi bir ülke. Rekabetçi işgücünün mevcudiyeti, finansal faydalar ve teşviklerimiz, düşük işletme maliyetleri, iş için açık yatırım iklimine sahibiz. Bahsettiğim gibi Balkanlar'ın tam ortasındayız, komşu ülkelerimiz Sırbistan, Bulgaristan, Yunanistan, Arnavutluk ve Kosova. Malumunuz Bulgaristan ve Yunanistan Avrupa Birliği üyesi ülkelerdir, diğer ülkeler de bu yönde ilerlemektedir. Biz de geçtiğimiz mart ayından itibaren AB üyeliği için müzakere tarihi aldık. Müzakerelerin sonbaharda başlamasını bekliyoruz. TAV'ın işletmesinde 2 havalimanımız var; biri başkent Üsküp'te diğeri ise Ohri'de. Uluslararası limanlara yakınlık açısından ise Arnavutluk'un Dıraç (Durrës) şehri 140 km mesafede ve Yunanistan'ın Selanik şehri 80 km mesafede. Önemli ve büyük şehirlerimiz Manastır, Kumanova, Pirlpe, Kalkandelen,

Köprülü, İştıp, Gostivar ve Ustrumca. 650 milyondan fazla tüketiciye gümrüksüz erişimimiz; AB, CEFTA ve EFTA ülkeleri, Türkiye ve Ukrayna ile serbest ticaret anlaşmalarımız var. Yatırımcılar buradan diğer Avrupa ülkelerine çok kolay ulaşım fırsatı bulabilir.

Ülkemizde enflasyon düşük seyretmektedir, en yüksek olarak 2017'de %2,4'e ulaşmış, diğer yıllarda ise %1'in altındadır. Kuzey Makedonya dinarı sabit olarak 61,5 dinar=1 avro tutarındadır. 2019'un verileri ile ortalama net maaş 399 avro, brüt maaş ise 580 avrodur. Borçlanma oransal olarak %40,7 civarındadır. Bireysel gelir vergisinde %10 ile diğer ülkelere göre avantajlıyız. Kurumlar ve gelir vergisinde de diğer ülkelere göre avantajlıyız, yine %10 ile. Genel KDV oranı da %18 ile bölgedeki diğer ülkelere göre düşüktür. Düşük işletme maliyetine sahibiz. Böylece yatırımlarda %60, net maaşta %78, taşımacılık hizmetlerinde %47, inşaatla %43, ofis alanı kiralamada %58, elektrikte %43 tasarruf edilebilir. Sürdürülebilir iş gücüne sahibiz; aktif nüfus 950 bin civarındadır. İşsizlik oranımız 2019'da %16'lara düşmüştür. Sosyal güvenlik katkıları %27,5'tir; bunlar emeklilik sigortası, sağlık sigortası, iş sigortası ve ek sağlık sigortası olarak geçmektedir.

Eğitim açısından konuşacak olursak, Kuzey Makedonya'da her çocuğun ilkokul birinci sınıftan itibaren İngilizce öğrenmeye başladığını söyleyebiliriz. Liselerde ise İngilizce, Almanca, Fransızca veya Rusça olarak iki yabancı dil zorunludur. Arnavutça, Sırpça, Hırvatça, Bulgarca, Yunanca vb. bölgesel olarak konuşulmaktadır. Aynı zamanda Türkçemiz de ülke genelinde Türk nüfusunun yaşadığı her bölgede konuşulmaktadır, nitekim Türk nüfusu da yaygın olarak ülke genelinde neredeyse her belediyede mevcuttur. Düzenleyici reformlar sayesinde, 4 saatte şirket kaydı yapılabilir. Bunun yanı sıra gümrüklerde de avantajlıyız. Devamlı olarak hem İş Kanunu hem de yatırımcılara verdiğimiz teşviklerde yasalarımızı güncelliyoruz. Yabancılar için gayrimenkul ve arazi satın alma özgürlüğü sunuyoruz. İnşaat izinleri için prosedürleri basitleştirdik ve kadastro reformları yaptık. Emlakta dijital kadastro kapsamı %99 ve ülke olarak genellikle kamu kurumlarında da dijitalleşmeye önem vermekteyiz. İş yapma kolaylığı açısından da bölgedeki ülkelere göre öndeyiz, 10. sıradayız.

Yatırım fırsatlarına bakarsak, makine ve otomotiv parçaları; bilişim ve iletişim teknolojileri (BİT); sağlık, tıbbi cihazlar ve eczacılık ürünleri; tarım ve gıda işleme; enerji; tekstil ve turizm olmak üzere 7 hedef sektör seçildiğini görüyoruz. Makine

ve otomotiv bileşenleri sanayii için mevcut mühendislik ve üretim geleneğimiz var. Yugoslavya döneminde Sırbistan'da üretilen Zatstava'nın tedarikçileri Kuzey Makedonya Cumhuriyeti'ndeydi. Ülkemizde Johnson Controls, Johnson Matthey, Kromberg & Schubert ve Van Hool gibi ciddi ve büyük yatırımlar var. Önümüzdeki dönemde Üsküp Serbest Bölgesi'ne Van Hool'un da tedarikçisi olan Türkvas'ın yatırım yapmasını bekliyoruz. Bu anlamda ülkemize Türk şirketlerinin de ciddi ilgi gösterdiğini görmekteyiz. BİT sektörü ise en hızlı büyüyen sektörümüz; 5 yılda büyüme oranı %47. Devlet ve iletişim şirketlerinin BİT'e yaptığı yatırımlar, BİT ekipmanlarının fiyatını düşürmüştür. İyi eğitilmiş BİT uzmanlarımız var. Sağlık sektörü, tıbbi cihazlar ve eczacılık ürünlerinde mevcut sanayi, 30'dan fazla ülkeye ihracat yapıyor. Bu anlamda birkaç ciddi ve büyük şirketimiz mevcut. Bu alanda kaliteli kadrolar yetiştirdiğimizi söyleyebiliriz. Dünyanın önde gelen ilaç firmalarının çoğuyla lisans düzenlemeleri yapıldı. Ülkemizde endüstriyel ve serbest ekonomik bölgelerde mevcut yerler ve üretim geleneğimiz Yugoslavya döneminden beri devam etmektedir. Kuzey Makedonya Cumhuriyeti verimli topraklarıyla ve aynı zamanda bölgemizde de tarım ürünleriyle oldukça ünlüdür. Avrupa ve Orta Akdeniz iklimlerinin eşsiz birleşimi, çevre dostu üretim uygulamaları, gıda işleme teknolojileri, bölgesel piyasalara mükemmel erişim ve kaliteli gıda ürünleri için güçlü bir itibara sahip. En büyük yatırım fırsatları ise meyve ve sebze üretiminde depolama, dağıtım ve işleme endüstrisinde; Kuzey Makedonya'da bu anlamda bu gibi işletmelere ihtiyacımız vardır ve bunlara da teşvik vermekteyiz. Nitekim vatandaşlarla da yaptığımız görüşmelerde bizden taleplerinin tarım ve gıda sektörüne yatırım yapılması olduğunu gördük. Enerji sektörü, getirilen yeni yasa ve pazarın liberalleşmesi ile ciddi ilgi görmektedir. Enerji sektöründe özellikle güneş ve rüzgar enerjisi gibi yenilenebilir enerji kaynaklarından enerji üretimi konusunda son yıllarda pazarın liberalleşmesiyle yabancı yatırımcıların ilgisi artmıştır. Tekstil sektörü ise metalurjiden sonra ikinci büyük sanayi sektörümüzdür; 40 bin civarında çalışmamız vardır. Doğudaki İştib şehrimiz tekstil anlamında lider olarak tanımlanabilir. Tekstil sektöründe de Türkiye'den gelen yatırımcılar farklı şehirlerde iş yapmaktadır. Kuzey Makedonya; dağları, doğal gölleri, SPA merkezleri ve tarihsel kültür mirasıyla turist çeken bir ülkedir. Bunun daha da geliştirilmesi anlamında yatırımcılarımızı turizm sektöründe veya hizmet sektöründe de yatırım yapmaları yönünde ülke olarak bekliyoruz.

Yerli ve yabancı yatırımcılar için eşit şartlar, Yatırımlar Yasası çerçevesinde şeffaf gereksinimler ve kriterlerimiz mevcut. Yerli ve yabancı şirketler arasındaki işbirliğinin artırılması yönünde teşviklerimiz var. Mikro, küçük ve orta ölçekli işletmelere destek olmaktayız. Daha iyi ücretli işler yönünde stratejimiz, teknoloji geliştirme ve yenilikler, teknoloji geliştirme ve araştırma departmanları kurma desteği ve artan rekabet yönünde teşviklerimiz mevcut. Yeni iş yerlerinin açılması, sermaye yatırımları ve gelir artırılması ve teknoloji geliştirme araştırma departmanları kurulması durumlarında ve yeni pazarlar kazanmak için firmaların rekabet gücünü artırması yönünde de teşviklerimiz var. Kuzey Makedonya için önemli yatırım projelerine destek oranımız %50'dir. Bu yatırımcılarımız gelir vergisi ve Kuzey Makedonya Cumhuriyeti vatandaşı olan çalışanların maaşlarına gelir vergisi ödemekten muaftır. Şirketlerle görüşmeler, seminerler ve eğitimler gibi yurtdışında yapılacak çalışmalar için de desteklerimiz var.

Teknolojik sanayi ve gelişim bölgelerimiz için 10 yıllık vergi muafiyeti, 99 yıllığına uzun vadeli olarak kiralama olanağı, kamu hizmet vergisi muafiyeti ve doğalgaz, su ve kanalizasyon şebekesine ücretsiz bağlantı olanağı sunmaktayız. Ayrıca yatırım maliyetinin %10'u iade edilmektedir ve tüm teşvikler AB düzenlemeleri ile uyumludur. Kuzey Makedonya'da en fazla yatırım çeken Üsküp 1-2-3 başta olmak üzere, İştıp, Rankovtse, Pirlpepe, Gevgeli, Ustrumca, Struga, Kırçova ve Kalkandelen'de serbest bölgelerimiz mevcut. Serbest bölgelerimizde önde gelen yatırımcılarımızı Alman, Amerikan, İtalyan ve Türk şirketleri oluşturmakta.

Bilindiği gibi mevcut pandemi ülkemizi de sarmış durumda. Bununla hükümet olarak mücadele vermekteyiz. Hükümetimiz tarafından 3 adet ekonomik destek paketi uygulandı. Pandemiden zarar gören şirketlere destek verildi, vatandaşlara mali destek sağlandı ve Makedon ürünlerinin tüketimine desteğimiz oldu. Sağlık krizinden etkilenen şirketlerin çalışanlarına nisan, mayıs ve haziran ayları için devlet bütçesinden asgari ücret değerinde ödenek sağlandı. Vatandaşlara yönelik, 11 Mart-30 Nisan tarihleri arasında işini kaybeden vatandaşlara nakit ödeneğimiz ve kayıt dışı ekonominin bir parçası olan ve gelirsiz kalan kişilere de mali yardımlarımız oldu. Tüketim desteği anlamında Makedon ürünlerinin ve yerli üreticilerin teşvik edilmesi ve ekonominin canlandırılması için vatandaşlara bankalar tarafından kartlar dağıtıldı. Tabii ki hükümetle işbirliği içinde olmak

üzere 9 bin dinarlık (yaklaşık 150 avro) bu kartlar ile vatandaşlarımız marketlerde ve mobilya sektöründe yapacağı alışverişlerde ve hizmet sektöründe bu kartı kullanabilir. Asgari ücretle çalışan vatandaşlara ve 16-29 yaşları arasındaki gençlerimize yönelik devlet tarafından 3 bin dinar (yaklaşık 50 avro) civarında desteğimiz oldu. Yine yerel turizmde kullanılmak üzere 6 bin dinarlık kartlar verilmiştir ki hizmet sektöründe veya turizmdeki işletmelerimize destek amaçlıdır bunlar.

Türkiye ile ilişkilerden bahsedecek olursak, 14 Şubat 2019 yılında DEİK ile bir toplantı gerçekleştirdiğimizi belirtmek isterim. DEİK heyeti Başbakanımız Zoran Zaev, Ekonomiden Sorumlu Başbakan Yardımcımız Koço Anguşev, Ekonomi Bakanımız Kreşnik Bekteşi ile de görüşmeler yaptı. Türkiye ile hem geleneksel hem de tarihsel olarak sıkı bağlarımız ve sıcak ilişkilerimiz mevcut. Bu iyi ilişkileri ticaret rakamlarını artırmak için kullanmayı ve sizlerle güzel çalışmalarda bir araya gelmeyi umuyoruz.

(Sayın Bakan Elvin Hasan'ın seminer sırasında paylaşmış olduğu sunuma <http://www.deik.org.tr/contents-fileaction-25377> bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.)

OĞUZHAN BERBER

T.C. Üsküp Büyükelçiliği
Ticaret Başmüşaviri

Türkiye ile Kuzey Makedonya arasındaki ilişkiler son derece yoğun. Bu tabii ki tarihsel bağlara bağlanabilir; kültürel ve sosyal bağlarımız güçlü, burada yaşayan Sayın Bakanımızın da içinde bulunduğu ata yadigarı Türk kardeşlerimiz var. Onların varlığı bizi daha da güçlendiriyor ve Türkiye ile yoğun ilişkileri sağlayan ana köprü de buradaki Türk vatandaşlar ile tarihsel ve kültürel bağlardır, diyebiliriz. Yatırımcılarımızı ve iş insanlarımızı buraya çeken en önemli şey tabii ki burada insanların kendini rahat ve Türkiye'deymiş gibi hissetmesidir; bundan dolayı insanlar hiçbir şekilde burada güvenliklerinden endişe duymuyorlar.

Hükümetin aldığı yatırım güvenliğiyle ilgili tedbirler de yaptıkları işlerde ve yatırımlarında onlara ciddi kolaylıklar sağlıyor. İş kolaylığı açısından Kuzey Makedonya son derece çabuk şirket kurulabilen ve bu kurulum esnasında bürokraside işlerin hızlı bir şekilde halledilebildiği bir ülkedir. Bunun da avantajlarını görmektedir, özellikle AB ülkelerinden yatırımlar almaktadır ve Türkiye de önemli bir yatırımcıdır. Yaklaşık 1,2 milyar dolarlık bir yatırımımız var Kuzey Makedonya'da, 100'den fazla Türk şirketi burada faaliyet gösteriyor, ayrıca 5 binin üzerindeki insana da burada istihdam sağlıyoruz. Büyük Türk şirketleri burada pek çok sektörde faaliyet gösteriyorlar. İlk etapta aslında yatırımcılarımızı ve işadamlarımızı buraya çekerken göz önünde tutmamız gereken husus, şu anda gündemde olan Korona hastalığı. Hükümetin aldığı tedbirler sayesinde hastalık çok fazla yayılım göstermedi. Kapalı olan sınırlar açılmaya başladı, pek çok ekonomik faaliyet yeniden işlemeye ve çarklar dönmeye başladı. Ülke kara sınırlarını açtı ve gelecek olan insanlardan PCR testi ve benzeri bir beklentisi yok.

Türkiye'den geldiği zaman karantina yok. Bu, iş insanlarımızın yaz aylarında Türkiye'den gelip burada iş yapışlarını kolaylaştıracak bir husus.

Korona'nın etkisi tabii ki olacaktır ekonomi üzerinde; Makedon ekonomisi bir Batı Avrupa ekonomisi kadar gelişmiş bir ekonomi değildir; kendi içerisinde, kendi yağıyla kavrulmaya çalışan, imkanları kısıtlı ve bu imkanları geliştirmeye çalışan bir ülke konumundadır. Şu ana kadar devletin aldığı tedbirlerle süreç iyi yönetildi; ama tabii salgının tüm dünyadaki etkisiyle beraber burada da ekonomide belki yıl sonunda bir daralma bekleyebiliriz. IMF ve Dünya Bankası'nın bu yönde tahminleri var; %4 civarında bir daralma ve işsizlik rakamlarında bir yükselme söz konusu olabilir. Çünkü hizmet, imalat, turizm, lojistik ve özellikle yoğun iş gücü barındıran tekstil ve konfeksiyon gibi bazı sektörler bu krizden etkilendi. Bundan dolayı vergi gelirlerinde bir azalma oldu, birçok kurum ve kuruluş kapalı olduğundan ve üretim şartları belli süre durduğundan dolayı insanlar işe gidemediği ve çalışmadığı için milli gelirde bir daralma olabilir. Ama bunlar zaman içerisinde gelecek senenin başından itibaren Korona sürecinin tamamlanmasıyla beraber aşılabilecek olan süreçlerdir; şu dönemde bunlar bizi yıldırmamalı. Önümüzdeki dönem için Türk firmaları geçmiş dönemde olduğu gibi iş ve yatırım faaliyetlerine devam etmelidir.

İkili ticaret rakamlarımız son derece olumlu. Ticari ilişkilerimizde, özellikle ihracatımızda, 2017-2020 arası 3 yılda arka arkaya ciddi oranlarda artışlar meydana gelmiştir. 367 milyon dolardan başlayıp 450 milyon dolara kadar çıkan bir ihracatımız vardır. Bu da %5 ile %15 arasında, ortalaması da %8 civarında diyebiliriz, bir ihracat artışı anlamına gelir bizim için. Ülkenin ithalatına bakıldığında, Türkiye en çok ithalat yaptığı 6. ile 8. ülke arasında. Toplam ticaret hacmine bakıldığında, yine şunu diyebiliriz; Türkiye Kuzey Makedonya'nın ticari partnerleri arasında ilk 10'da; her zaman ilk 5 için yarışmaktadır, genelde 6. veya 7. sırada olmaktadır. Bu rakamların önümüzdeki dönemde daha da yükseleceğini düşünüyoruz.

2020'ye aslında iyi de başlamıştık geçmiş senenin rakamlarına oranla. İlk 2 ay hem Türkiye'nin genel ihracatında hem de Türkiye'nin Kuzey Makedonya'ya ihracatında bir artış söz konusuydu; hatta Kuzey Makedonya'dan ithalatımızda

da bir nispi artış söz konusuydu. Ama mart ayının ikinci yarısından itibaren malum hepimizin bildiği süreç başladı ve Türkiye'nin rakamlarında da mart ve nisan aylarında bir miktar gerileme gördük. Elbette Türkiye'nin nisan ayı üretim rakamları ve ihracat rakamlarında bir daralma oldu. Bunun paralelinde zaten üretim imkanları azaldığı için buraya da yansıması görüldü; ama toparlanma gelecektir diye düşünüyoruz.

Kuzey Makedonya'da Türkiye için imkanlar ve fırsatlar sayısız ve geniş. Biz her zaman bu ülkenin yanında olduk ve bundan sonra da olmaya devam edeceğiz. Türkiye'nin burada her zaman önemli bir yeri vardır. Hem insanların gönlünde ayrı bir yerimiz var hem de iş yapma açısından sağladığımız imkanlarla Kuzey Makedonya'nın büyümesine ve gelir artışına da katkı sağlıyoruz. Öne çıkan sektörler olarak düşündüğümüzde de sanayi yatırımlarına sunulan pek çok teşvik var. Bu teşvikler nedeniyle de Türk yatırımcıların ilgisi her zaman büyük. Halkbank burada mevcut; Cevahir, TAV ve Süttaş gibi firmalarımız; perakendecilik alanında Ramstore; özel hastaneler alanında Sante Plus, Acıbadem ve Avrupa Göz Hastanesi; tekstil-konfeksiyonda LcWaikiki ve Koton gibi çok büyük firmalarımızın yatırımları bulunmakta. Planlamalara göre yakın zamanda Flo da buraya gelecek. Sadece buradaki pazar değil; AB, EFTA ve CEFTA ülkeleri ile olan STA'lar sayesinde diğer pazarlara açılma imkanı da sunuyor Kuzey Makedonya. Buraya ticaret veya üretim yapmak için gelen bir Türk firması, buradan 650 milyon kişilik bir pazara gümrük vergisiz ihracat yapabilir. CEFTA ülkeleri diye kastettiğimiz eski Yugoslavya ülkeleri; Kosova, Sırbistan, Arnavutluk, Karadağ ve Bosna Hersek ile Moldova'ya yönelik de Kuzey Makedonya'yı merkez üs olarak seçip çalışmalarınızı yapabilirsiniz. Bunun yanı sıra Ukrayna ile STA'sı var; o pazara da hitap edebilirsiniz buradan.

Kuzey Makedonya'nın, kendi sermaye birikimi kısıtlı olduğu ve girşimcilik kuvvetli olmadığı için pek çok alanda yatırıma ihtiyacı var. AB'ye tam üyelik müzakerelerinin sonbaharda başlayacak olması da önemli bir fırsat; bununla birlikte ülkenin çehresi daha da değişecektir. AB'nin uyguladığı mali yardımlarla ülkenin hem kapasitesi gelişecektir hem de Birlik mevzuatı ve iş yapma kültürünün de burada etkili olmasıyla beraber ülkenin önemli anlamda çehre değiştireceğini düşünüyoruz gelecek dönemde. Türk firmaları burada yatırım

yapmaya ve iş yapmaya bakarken bu perspektifi mutlaka değerlendirmelidir; çünkü Kuzey Makedonya, Avrupa ve Batı'nın ayrılmaz bir parçasıdır. Bizim yardımcı olabileceğimiz konularda özellikle enerji ve güneş enerjisi alanında ciddi yatırımlar ve teşvikler var. Burada Türk firmaları aktif olarak ihalelere katılıyorlar, teklifler veriyorlar. Aynı şekilde hidroelektrik santraller ve çevre dostu enerji ile ilgili yatırımlar var ve bu alanda da Kuzey Makedonya ciddi imkanlar sunuyor. Doğalgaz sadece sanayide kullanılıyor şu anda; ama tüketicilere de yaygınlaştırılacak, bu alanda sunulan imkanlar var, ilgili ihalelere çıkmış durumda. Tarım açısından, Türkiye'dekine oranla burada çok daha organik bir tarım yapılıyor. Tarımda makineleşme anlamında çok ciddi ihtiyaç var. Ülke gıda ihtiyacının büyük bir kısmını aslında ithalat yoluyla karşılıyor. Gıda ihtiyacını gidermek isteyen Türk firmaları buraya gelebilirler, hem tarımda çalışabilir hem de tarımın mekanizasyonuna yardımcı olabilirler. Bizzat burada üretim yapabilirler; zaten bizim ihracatımız içerisinde de yaş meyve, sebze ve diğer gıda ürünleri önemli bir potansiyel arz etmektedir. Bunun da STA'nın tarım sektörüne genişletilmesi ile beraber daha da artacağını düşünüyoruz, bu yönde çabalarımızda var, STA'nın güncellenmesi yönünde niyetlerimiz var. Bu, Kuzey Makedonya'nın da yararına olacaktır; Kuzey Makedonya'nın da Türkiye'ye satabileceği ürünler var tarım sektöründe. Bunun yanı sıra sağlık ve sağlık turizmi alanında da ciddi bir yatırım potansiyeli görüyoruz. Türkiye'nin şu anda sağlık malzemeleri alanındaki üretim kapasitesini, ihracat kapasitesini artırmış olması Kuzey Makedonya için de önemli. Buraya tıbbi malzeme ve cihaz tedarikinde bulunabiliriz, sağlık alanda ciddi yatırımlar yapabiliriz. Bu alanda ciddi bir boşluk mevcuttur; çünkü ülkenin sağlık altyapısı geliştirilmeye muhtaçtır. İnşaat ve müteahhitlik sektöründe de özellikle altyapı ve üstyapı yatırımları alanında Türkiye'nin buraya ciddi katkıları olabilir.

Önemli bir noktaya değinmek istiyorum; burada yatırım yapan Türk firmaları hammadde ve malzeme alımlarını Türkiye'den gerçekleştirdikleri için yatırımlarımız çifte kazanca yol açmaktadır. Hem yatırım yaparak yatırımdan bir gelir elde ederiz hem de Makedon kardeşlerimize hizmet sunarız. Bunun yanı sıra Türk firmaları hammadde ve malzeme alımlarını daha çok Türkiye'den gerçekleştirdikleri için bunun ihracatımıza ve bu ihracatı besleyen Türk firmalarına da katkısı olur. Ayrıca perakende mağazacılık alanında da ciddi imkanlar olabilir. Temizlik ve hijyen

ürünleri ihracatımız artabilir. Sıhhi tesisat, elektrik tesisatı, otomotiv yan sanayii, tekstil ve konfeksiyon gibi alanlarda çok ciddi potansiyelimiz var. Yani Kuzey Makedonya'nın ihtiyaç duyabileceği ürünleri A'dan Z'ye Türkiye buraya tedarik etme potansiyeline sahip. Zaten rakamlarımız da bunu gösteriyor. Şu dönemde mesela insanların C vitaminine en çok ihtiyaç duydukları dönemde Türkiye'den limon ihracatında burada bir kıpırdanma gördük. Narenciye ihracatımızda artış olabileceğini düşünüyoruz. İlaç ihracatımızda ciddi bir artış oldu. Türkiye buraya her zaman yardım elini uzattı; buraya hem Milli Savunma Bakanlığımızın hem de Kızılay'ın Korona döneminde yardımları oldu. Kuzey Makedonya da bizim için her zaman önemlidir. Türkiye'nin burada önümüzdeki dönemde ticaret ve yatırım ilişkilerinde artış yaratacağını düşünüyorum.

BİLAL SUCUBAŞI

Halk Banka A.D. Skopje
İcra Kurulu Başkanı

Kuzey Makedonya küçük bir ülke olmakla birlikte, burayı Doğu Avrupa ve dahası Avrupa'ya hitap edebileceğiniz bir açılış kapısı olarak görebiliriz. Kuzey Makedonya'yı sadece kendi iç dinamikleriyle değerlendirdiğimizde, bu parça görülemediği takdirde yatırım belki çok cazip gelmeyecektir. Oysaki geniş kapsamlı, daha makro düzeyde değerlendirdiğimizde Kuzey Makedonya'ya yapılacak yatırımın aslında Avrupa'ya yapılmış bir yatırım olarak görülebileceğini düşünüyorum. Daha da ötesinde Kuzey Makedonya'ya yatırım yapmanın birçok avantajları var, bunlarla birlikte Avrupa'ya açılan kapıyı daha kolay ve daha hızlı bir şekilde açabiliriz. Üstelik de 600 yıl birlikte yaşamış olduğumuz bir toplulukla, kültürel ve manevi bağlarımızın güçlü olduğu, soydaşlarımızın yaşadığı bir toplumda ortak değerlerle birlikte iş yapabilme fırsatı verdiği için değerlendirilmesi gereken bir ülkedir.

Kuzey Makedonya'da birçok topluluktan insanlar yaşamaktadır. Bu bize şunu gösteriyor; çok güzel bir mozaik, insanların birbirleriyle anlaşabildikleri, birlikte yaşayabildikleri ve ortak bir kültür oluşturdıkları topluluk. 3 resmi dili var; Makedonca, Arnavutça ve Türkçe. Ana endüstriler; gıda-içecek, tekstil, kimya, demir-çelik, çimento, enerji, ilaç ve otomotiv parçaları. Fitch'deki değerlendirme notu BB. Ülkenin toplamda 900 km demiryolu ağı ve 9.205 km ise karayolları bulunmaktadır. Kuzey Makedonya'nın birçok ülke ile STA'ları mevcut.

Kuzey Makedonya'nın avantajlarını değerlendirdiğimizde; makroekonomik ve parasal istikrarın bulunması, 27 Mart 2020'de NATO'ya üyesi olması, AB katılım

sürecinde aday ülke olması, serbest vize rejiminin uygulanması, gelişmeye uygun stratejik konumunun bulunması, elektronik vergi sisteminin olması, hızlı şirket kayıt sisteminin olması, sınır ötesi ticarete hazır olması, elektronik gayrimenkul kadastrounun olması nedeniyle iş ortamı bakımından oldukça cazip bir ülke olduğunu görüyoruz. Ülkede ciddi vergi muafiyetleri mevcut ve özellikle organize sanayi bölgesi ve serbest ekonomik bölgelerde yatırımlara yönelik ciddi teşvikler bulunmakta. Bu fırsatların değerlendirilmesinin yatırımcı açısından oldukça önemli olduğunu düşünüyorum.

Ülkenin mali yapısını değerlendirdiğimizde; gayri safi yurtiçi hasılanın 2020 yılında %3,8 büyümesi ve bu büyümenin önümüzdeki 2 yıl içinde daha güçlü yoğunlukta devam etme beklentisinde olduğumuzu söyleyebiliriz. Büyümenin 2021 yılında da %4,3'e ulaşması beklenmektedir. Sanayi üretiminin ise serbest ekonomik bölgelerdeki yatırımların sonucunda dış talepteki artış beklentisi ve ülkenin artan üretim kapasitesi doğrultusunda ortalama %4,3'lük bir büyüme oranı ile 2020-2022 döneminde de devam etmesi beklenmektedir. İşsizlik oranı ciddi oranda azalma kaydetmekte, bu da bir dezavantaj olarak görülmekle birlikte işçi maliyetlerine yansımakta ve işçi maliyetleri ve işçi gelirleri her geçen gün artış kaydetmektedir. Kuzey Makedonya ağırlıklı olarak ithalata bağımlı bir ülkedir, özellikle enerji sektörü dahil birçok alanda ithalatın yoğun yapıldığı ülkeler arasındadır. Ama bununla birlikte son dönemde ihracatta da önemli artışlar kaydedilmiştir ve %8'lik bir büyüme görülmektedir. Enflasyon ise ortalama %1,5-2 civarında devam etmektedir. Bölge ülkeleriyle karşılaştırıldığında Kuzey Makedonya'nın hem yatırım açısından hem de mali veriler açısından avantajları olduğunu görebiliyoruz.

Kuzey Makedonya'nın dış ticaretinde Türkiye şu anda 7. sırada yer almakta. Türkiye yaygın ürün kapsamında en etkin ülkelerden biri olarak izlenmekte. Diğer ülkelerin ticaret rakamlarının büyük olması, daha spesifik ürünlerde daha yüksek rakamlar içermesi. En fazla ihracat yaptığı ürün grupları feronikel ve diğer bazı madencilik ürünleri, otomotiv endüstrisinin yani ürünleri, demir-çelik ürünleri, tekstil ve hazır giyim ürünleri, yaş meyve-sebze, gıda ürünleri ve şarap gelmektedir. En fazla ithalat yaptığı ürün grupları ise ham petrol ve yağlar, demir-çelik ürünleri, otomotiv ürünleri, elektrik enerjisi, gıda ürünleri, elektrik-elektronik ürünleridir. Başta gelen dış ticaret ortakları; Almanya, Büyük Britanya, Yunanistan, Sırbistan, Bulgaristan, İtalya, Çin ve Türkiye'dir.

Kuzey Makedonya'nın bankacılık sektörüne baktığımızda; toplamda 15 banka olduğunu görüyoruz. Bu bankaların %75,4'ü yabancı sermayeli bankalardan oluşmaktadır. Toplam aktif büyüklüğü 8,78 milyar avro, toplam krediler ise 5,55 milyar avrodur. Bununla birlikte müşteri mevduatı toplam kredileri karşılayacak oranda, 6,67 milyar avro civarındadır. Bankaların toplam özkaynakları 980 milyon avro civarındadır, sermaye yeterlilik oranı %16,3'tür. Bu oldukça iyi bir orandır; çünkü ülkede sermaye yeterlilik rasyosu bankalara özel belirlenmekte ve ona göre işlem yapılmaktadır. Daha da önemlisi net faiz marjı %2,85, aktif karlılık oranı %1,23, sermaye karlılığı ise %11,66 gibi bir rakama tekabül etmektedir. Sektörde toplam takipteki krediler oranı ise %4,75'tir.

Halk Bankası buradaki bankacılık sektörünün içerisinde nerede diye bakacak olursak; Halk Bankası'nın 2012 yılında Kuzey Makedonya'da faaliyete başladığını görüyoruz. Daha önceki EC Bank ve Ziraat Bankası'nın satın alımı yoluyla faaliyete geçti. Şu anda Kuzey Makedonya'da 4. sıradaki ve Kuzey Makedonya Merkez Bankası'nda sistematik öneme sahip banka konumundadır. Halk Bankası olarak bizler hem sosyal alanda hem ekonomik alanda hem de kültür alanında Türkiye ve Kuzey Makedonya arasındaki ilişkileri mümkün mertebe daha üst seviyeye taşıyacak fırsatları değerlendirmeye çalışarak, bu bağlamda gerek sponsorluk gerek mali ve finansal destek olarak elimizden gelen gayreti göstermeye çalışıyoruz. Aktif gelişimimiz bugün itibarıyla 935 milyon avro civarındadır. Burada kredi gelişimi en önemli unsurlardan birisi, şu anda toplamda 617 milyonluk bir kredi gelişimimiz var, buna tekabül eden taraftaysa 633 milyonluk bir mevduatımız var. Ağırlıklı olarak Kuzey Makedonya'daki orta ve küçük ölçekli işletmeleri desteklemekle birlikte, hem bireysel alanda hem de büyük miktarlı yatırım kredilerinde aktif rol oynuyoruz.

Türkiye'nin önemli yatırım kuruluşları Kuzey Makedonya'yı yatırıma değer görerek burada önemli yatırımlarda bulundular. Bunlar hem teşvik edici olması açısından hem burada yatırımın daha önceden analiz edilerek mantıklı olduğunun görünmüş olması açısından belki yatırımcılarımızı teşvik edecektir ve Türkiye ile Kuzey Makedonya arasındaki ilişkileri daha da güçlendirmek adına buraya yönelmelerini sağlayacaktır.

Balkan Üniversitesi'nden de kısaca bahsetmek istiyorum. Balkan Üniversitesi benim de içerisinde yer aldığım Türkiye ve Kuzey Makedonya arasındaki ilişkileri güçlendirmek, özellikle gençleri birbiriyle tanıştırap gelecekteki işbirliklerine olanak sağlamak amacıyla Üsküp'te kurulmuş, yaklaşık 3.000 öğrencisi olan, güzel bir yerleşkesi bulunan, hem Türk hem Balkanlar'daki diğer öğrencilere kapısını aralamış ve İngilizce eğitim veren bir kurumumuz. Gerek eğitim kalitesi, gerek yerleşkesinin kalitesi, gerekse Türkiye ile Kuzey Makedonya arasındaki ilişkilerin güçlendirilmesi açısından, geleceğe yönelik en önemli yatırımlardan biri olduğu kanısındayım. Onun dışında sağlık sektöründe Kuzey Makedonya'da Türk yatırımcılar oldukça etkin görev almaktalar. Acıbadem, Avrupa Göz Hastanesi, Sante Plus, One Hospital gibi sağlık sektöründe Türkiye'nin çok etkin olduğu alanlardan Kuzey Makedonya'da da farkımızı göstermekteyiz. Ramstore gibi, yatırımcısı Kuzey Makedonya'nın yerli yatırımcısı Türk soydaşlarımızdan olan Double Tree by Hilton, Stone Bridge gibi otel yatırımları da yine Türk yatırımcılar tarafından yapılmaktadır. Bunların her biri bizim için ayrı birer değer, ilişkilerin güçlendirilmesinde çok önemli birer etken pozisyonundadır. Buraya geldiğinizde Türkiye'nin çok etkin ve her yere temas ettiğini hissedebilirsiniz.

Halkbank Kuzey Makedonya'da tüm bankacılık hizmetlerinin Türkiye'deki standartlarla verildiği, özellikle Türk yatırımcılarının kendilerini evinde hissetmesini sağlayan ve yatırımcıların Türkiye'deki yatırımlarını ve bilançolarını da dikkate alarak kredilendirme yapan bir bankadır. Bu açıdan oldukça önemli olduğunu düşünüyorum; çünkü yurtdışına çıktığında yatırımcının ilk etapta karşılaştığı önemli problemlerden biri bankacılık süreciyle alakalı. Malumunuz minimum 1 yıllık bir çalışma sürecini baz alan bankalar bu bağlamda sizin önünüzü tıkayıcı önemli etkenlerden oluyor. Oysa biz Halk Bankası olarak Türkiye'deki yatırımlarınızı ve Türkiye bilançolarınızı da dikkate alarak, sizinle kredi ilişkisine girebilmekteyiz ve Türkiye'de sunulan bütün bankacılık hizmetlerinin tamamını da aynı kalitede sunduğumuza inanıyorum. Halk Bankası'nı Kuzey Makedonya'da sadece bir banka olarak değerlendirmemenizi istiyorum; bir nevi danışmanlık hizmeti de vermeye gayret gösteriyoruz. Eğer buraya yatırım yapmak planlarınız içerisindeyse, bilgi birikimimizi sizlerle paylaşmaya, gerek bürokratik, gerek hukuki, gerekse idari her alanda gücümüz nispetinde sizlere yardım etmeye gayret gösteriyoruz. Türk soydaşlarımızdan, Makedon ve diğer

toplumlardan olan çalışma arkadaşlarımız bankamızda yine oldukça güzel bir mozaik oluşturmakta ve Banka olarak her alana, her noktaya temas etmeye gayret göstermekteyiz.

Malumunuz Covid-19 süreciyle ülke sınırlarının biraz daha katı çizilmeye başladığını ve bu bağlamda ülkelerin kendi kendilerine yeterliliğinin önemli bir unsur oluşturduğunu gördük. Kuzey Makedonya'yı tarım alanlarının verimliliği, su havzalarının bolluğu ve iklimsel olarak tarımsal ürünlerin oldukça verimli ve doğal organik ortamda yetiştirilmesi açısından çok büyük bir kaynak olarak değerlendiriyorum. Özellikle tarımsal sanayi de dikkate alındığında, daha entegre üretimlerle ve devletin açmış olduğu uzun vadeli kredilendirme sistemleriyle burada yatırım yapılabilceğini düşünüyorum. Burayı Avrupa'ya açılan bir kapı olarak değerlendirdiğinizde, çok daha sağlıklı karar verebileceğinizi düşünüyorum. Enerji sektörü son dönemde yatırıma mutaç bir sektör; çünkü Kuzey Makedonya, enerjisinin yaklaşık %80'i ithalata bağımlı bir ülke. Bu bağlamda önümüzdeki süreçte ülke yöneticileri de bu alandaki teşvikleri oldukça önemsiyorlar; çünkü bir nebze de olsa ithalata bağımlılıktan kurtulma arzusu içerisindeler. Bunu biz Türk yatırımcılarının fırsata çevirmesi gerektiği kanısındayım. Ümit ediyorum ki, yakın bir gelecekte AB üyesi olacak bir ülkede yatırım yapma fırsatını yakalamış olacaksınız.

(Sayın Bilal Sucubaşı'nın seminer sırasında paylaşmış olduğu sunuma <http://www.deik.org.tr/contents-fileaction-25375> bağlantısı üzerinden ulaşılabilir.)

KUZEY
MAKEDONYA'DA İŞ VE
YATIRIM FIRSATLARI

**TÜRKİYE-AVRUPA
İŞ KONSEYLERİ**

**TÜRKİYE-KUZEY
MAKEDONYA
İŞ KONSEYİ**

NAİL OLPAK
DEİK Başkanı

CANER ÇOLAK
Genel Sekreter

MERİH KEPEZ ÖRNEK
Genel Sekreter Yrd.

DİLEK TUNA
Bölge Direktörü
dtuna@deik.org.tr
+90 212 339 50 36

BÜŞRA ŞENER
İş Konseyi Koordinatörü
bsener@deik.org.tr
+90 212 339 50 22

**Semineri izlemek için lütfen
tıklayınız.**

**DEİK üyeliği için lütfen
tıklayınız.**

